

Rövid közlemény

GYAPOTTOK-BAGOLYLEPKÉK (*HELICOVERPA ARMIGERA* HB.) FEROMONCSAPDÁBÓL

Szőcs Gábor, Tóth Miklós és Újváry István
MTA Növényvédelmi Kutatóintézete,
Budapest, Pf. 102, 1525

A gyapottok-bagolylepke [*Helicoverpa (Heliothis) armigera* Hb.] (Lepidoptera: Noctuidae) hazánkban rendszertelenül, csak egyes években jelenik meg. A délről hozzánk érkező példányok károkat nem okoznak. Ha azonban nagyszámban özönlenek be, az általuk lerakott petékből kikelő hernyók már igen érzékeny károkat okozhatnak, mely még súlyosabb lehet, ha a tél beállta előtt további nemzedék(ek) is képesek kifejlődni. Így történt ez 1993-ban is, amikor váratlan, nagyarányú kártételükre országszerte felfigyeltek (Szeőke 1994, Gyulai 1994, Zarecky és Vörös 1994). Okkal kerültek a figyelem központjába, hiszen eredeti elterjedési területükön, Eurázsia, Afrika és Ausztrália trópusi, szubtrópusi ill. mediterrán vidékein mindenütt hírhedt kártevőként vannak nyilvántartva, aholis korántsem csak a gyapotot, hanem számos más, hazánkban is termesztett növényt, így a kukoricát, paradicsomot, és a dohányt is károsítják (Cayrol 1972). Megjelenésük mielőbbi, megbízható észlelése ezért különösen fontos.

Annak érdekében, hogy feromoncsapdával is észlelhessük a faj megjelenését, szakirodalmi adatok szerint összeállítottuk a megfelelő szintetikus szexattraktáns (Nesbitt és mtsai. 1980). Feromoncsapdák előállításánál egy sajátságos, de elengedhetetlen követelmény, hogy a hatóanyagok kémiai minőségellenőrzését mindig kövesse biológiai hatásvizsgálat is. A szabadföldi kipróbálást f. év május 27-én kezdtük meg, ekkor raktuk ki Dömsöd (Pest megye) határába csapdáinkat. Természetesen ekkor még nem tudhattuk, hogy egyáltalán jelen van-e a kártevő, tehát a kísérletet vaktában kezdtük meg. Azonban már az első ellenőrzéskor, május 30-án öt csapdánk közül három fogott gyapottok-bagolylepkét, mégpedig 4, 2, ill. 1 példányt. Mindez persze csak első információ, és a kísérlet természetesen tovább folyik. Hogy szokatlan módon ezt mégis már most az Olvasó elé tárjuk, annak az oka, hogy a tavalyi invázióra való tekintettel úgy érezzük, kötelességünk már most felhívni a figyelmet arra, hogy idén is gondosan figyelniünk kell a kártevő fellépésére. E néhány befogott példány alapján korai lenne az egyed-

szám alakulásának esélyeit akárcsak latolgatni is. Ugyanígy nem kívánunk találgatásokba bocsátkozni arról, hogy netán egyes példányok sikeres áttelelését jelezné-e a most befogott néhány egyed, vagy ismét „szokásos” bevándorlásról van-e szó.

1993-ban e lap hasábjain számoltunk be arról, hogy másfél évtizedes alapkutatási eredményeinkre építve Intézetünk non-profit szaktanácsadást kezdett meg, melynek keretében mára már több mint félszáz kártevő lepkefaj előrejelzésére alkalmas Csalomon védjegyű feromoncsapdát tudunk önköltségi áron a hozzánk fordulóknak nyújtani (Tóth és Szőcs 1993, Szőcs 1993). Tovább dolgozunk azon, hogy a listánkon még nem szereplő, további hazai kártevő lepkefajok észlelésére is megbízható feromoncsapdát fejlesszünk ki. Reméljük, hogy a gyapottok-bagolylepkére összeállított feromoncsapdánk is olyan hatékonyan csalogatja majd a faj hímjeit, mint a korábbiakban kidolgozott vetési bagolylepke és gammalepke családeink, és evvel lehetővé válik, hogy – a gyümölcsmolyokhoz és aknázómolyokhoz hasonlóan – a legfontosabb hazai bagolylepke kártevők rajzását is feromoncsapdákkal kövessük nyomon. Mindezek alapján várjuk minden kedves érdeklődő megrendelését. Észrevételeikre, tapasztalataikra előre is számítunk!

Köszönetnyilvánítás

A befogott példányok meghatározását Dr. Ronkay László (Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest) végezte. A kísérletek a T6329 sz. OTKA anyagi támogatásával folynak.

IRODALOM

- Cayrol, R. A. (1972) Famille des Noctuidae. p. 1255-1520
In: Balachowsky, A. S. (ed.), Entomologie Appliquée à l'Agriculture. Tom. II. Lépidoptères. Masson et Cie, Paris.
- Gyulai P. (1994): A gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner 1808) előfordulása és kártétele Észak-Magyarországon. Növényvédelem, 30 (4): 159-162.
- Nesbitt, B. F., Beevor, P. S., Hall, D. R., and Lester, R. (1980): (Z)-9-Hexadecenal: a minor component of the female sex pheromone of *Heliothis armigera* (Hübner) (Lepidoptera, Noctuidae). Ent. Exp. & appl. 27: 306-308.
- Szeőke K. (1994): A gyapottok-bagolylepke (*Helicoverpa armigera* Hübner) 1993. évi magyarországi előfordulása és kártétele. Növényvédelem, 30 (4): 153-157.
- Szőcs G. (1993): Feromoncsapdák a magyar piacon. Mire jók, hogyan használjuk? Növényvédelem, 29 (3-4): 191-193.
- Tóth M. és Szőcs G. (1993): Feromonkutatásaink másfél évtizede az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében. Növényvédelem, 29 (3-4): 101-109.
- Zarecky A. és Vörös G. (1994): Bagolylepke-invázió a kukoricacsövekben. Növényvédelem, 30 (4): 169-172.

Érkezett: 1994. június 6.